

УДК 378

"У серці її усмішка цвіла"*Сценарій вечора, присвячений вшануванню пам'яті**професора Н.Й. Волошиної*

Лідія Бондаренко,
кандидат педагогічних наук
Херсон

У статті пропонується сценарій вечора, присвяченого вшануванню пам'яті професора Ніли Волошиної.

Ключові слова: сценарій, методика викладання української літератури.

6 грудня 2011 року на факультеті філології та журналістики Херсонського державного університету відбувся вечір, присвячений вшануванню пам'яті професора Н.Й. Волошиної. Захід був підготовлений і проведений студентами-магістрантами згідно з робочою програмою дисципліни "Методика викладання української літератури у вищих навчальних закладах". Оскільки він тривав 1 год. 20 хв., а обсяг статті обмежений, частину матеріалу подаємо описово.

Обладнання і тзн: портрет професора Н.Й. Волошиної; відомі вислови науковця, надруковані на плакатах; книжкова виставка праць, проектор.

Увесь захід супроводжується переглядом на екрані світлин Н.Й. Волошиної, її рідних, друзів, колег. Між блоками звучить тиха елегійна музика.

Блок 1. Дочка, дружина, мати

Ведучий 1. Доброго дня, шановні гості! Вітаємо вас на нашому вечорі, присвяченому пам'яті доктора педагогічних наук, професора, члена-кореспондента НАПН України, автора чисельних наукових праць із проблем літературної освіти, навчально-методичних посібників для викладачів, студентів і учителів-словесників, програм і підручників для загальноосвітніх шкіл — Ніли Йосипівни Волошиної.

Ведуча 1. Ця особистість відіграла надзвичайно важливу роль у розвитку методики української літератури.

Ведучі роблять огляд основних етапів за статтею Н.Й. Волошиної, уміщеною у посібнику "Наукові основи методики літератури".

Ведуча 1. Чомусь чоловіки і досі не розуміють, що обличчям нашої держави є жінка — негаласлива, інтелігентна, високодуховна, справжня патріотка, яка ніколи не відділялася від народу, а є тим самим народом. Серед них — і Ніла Йосипівна Волошина, котра перш за все є дочкою, дружиною і матір'ю. Народилася вона на Хмельниччині в селі Думанів Орининського району (нині Кам'янець-Подільський район) Кам'янець-Подільської області в звичайній родині. Саме мама, Марія Миколаївна — Велика Праведниця, передала доньці найбільший скарб людський — творити добро ближньому. Ніла Йосипівна перейняла назавжди її кредо:

Серце матері — то найбільше серце,

Руки матері — то найніжніші руки,

Слово матері — то найщиріше слово,

А сльози матері — то найпекучіші сльози.

І хто цього не звідав, той калікою на все життя остався.

А хто забув ті руки ласкаві, ті очі невсипущі, голос рідний,

Той мертвою колодою по світу ходить.

*І горе тому, хто матері зрікся, будь це син чи дочка!
Тож віддайте, діти, — малі і дорослі, — хоч частину
свого тепла, своєї ласки, щирості і любові рідним ма-
терям, що колись ви взяли у них!*

А ваші діти зроблять це для вас.

І так із роду в рід,

З роду в рід. Повік!

Ведучий 1. На таких родин, з якої вийшла Ніла Йосипівна, завжди тримався світ. Шляхетність душі її — від роду. Тато загинув на війні. Можемо лише припустити, що прізвище Волошина — це своєрідний реверанс у татів бік і, звичайно ж, світла пам'ять про нього. О! Яка в неї була шляхетна мама! Це може бути окрема і довга розмова. Скажемо ж лишень таке: вміла не тільки поспівчувати, але й прикластись до чужого горя, вміла порадити чиємусь щастю, вміла подякувати й привітати — повиншувати зі святом, вміла благословляти на високе як родичів своїх, так і незнайомих людей, вміла вболівати за долю своєї родини і своєї країни.

"Пісня про маму" (виконує студентка).

Ведуча 1. У такому ж дусі Ніла Йосипівна виховувала і свого сина. У неї особливий син — Володимир Костецький: розумний, красивий, вихований, ввічливий, добрий. То хто ж, як не він, може найкраще розповісти про свою маму.

Звучить елегантна мелодія.

Ведучий 1. "Ми жили окремо від бабусі. Мама навчила мене варити суп ще з 3 класу, бо сама часто бувала у відрядженнях. Куховарством також займався й батько. Одне слово, їй не страшно було нас залишати. А маминою улюбленою стравою була мамалига. Пояснювала це вона тим, що народилась і виросла на Поділлі. Мама завжди казала, що щастя — це коли ти успішна, любима, кохана й коли любиш взаємно. А успіхом для неї завжди була невтомна праця.

"Люди з'являються на цьому світі від любові з добром, а тому мають примножувати добро та передавати його іншим. Лише добро врятує світ", — оці мамині слова навки закарбувалися в моїй пам'яті".

Бере альбом, гортає його. Голос за кадром:

— Пропонуємо вам добірку світлин із життєпису Ніли Йосипівни Волошиної.

Презентація світлин супроводжується піснею "Україночка" (сл. А. Демиденка, муз. Г. Татарченка).

Ведуча 1. Не просто говорити про Нілу Йосипівну, бо весь час переслідує почуття чогось недомовленого. Це неординарна особистість.

У ній щось є...

Напевне, то душа,

Трохи збентежена від правди і реалій.

Вона кудись

Як завжди поспіша,

Іде у переходи і у далі.

У ній щось є...

В її ясных очах

Поети б написали слово "щирість".

В ній паросток надії не зачах,

Не дивлячись на будні трохи сірі.

У ній щось є...

Незрима таїна,

Що в пам'ять урізається гранітом,

Як присмак від солодкого вина,

Коли набридла гіркість цього світу.

І це її відразу видає

З-поміж облич і поглядів квапливих.

Спинивши погляд, розумієш: в ній щось є...

Таке по-справжньому просте і особливе.

Блок 2. Учитель

Ведучий 2. Природа наділила Нілу Йосипівну красою, доброзичливим характером, до болю чесним і відкритим серцем, творчим розумом, енергією, великою працездатністю і працелюбством. Вона часто любила повторювати, що народилася тоді, коли Бог роздавав роботу. Працювала з натхненням. І все робила з любов'ю... до дитини, до вчителя, до України. Адже без цієї любові вона не змогла би віддати 16 років учительській праці спочатку у Великозальській школі, пізніше — у ЗОШ №1 м. Вишневого Київської області.

Ведуча 2. Великозальська школа на Кам'янецьчині... Палаючі жагою знань очі п'ятикласників... Вони із зацікавленням дивляться на молоду світлокошу вчительку, яка ніби випромінює тепло та енергію. Це перші роки вчителювання Ніли Йосипівни Волошиної. Її уроки — справжнє мистецтво. Вона вміла створити затишну атмосферу, зацікавити учнів будь-якого віку, і всі свої знання намагалася передати дітям. Спробуємо зазирнути крізь завісу часу і побачити, якими ж були уроки видатного вчителя.

Лунає пісня Н. Май "Дякую тобі, рідна школо".

Інсценізація фрагмента уроку на тему "Літературна казка", підготовленого на основі рекомендацій професора Н.Й. Волошиної.

Ведучий 2. Ми побачили фрагмент лише одного уроку справжнього майстра. Усі ж вони — взірці майстерності та великого таланту. Доказом цього є й те, що учні дуже любили свою вчительку і згадують про неї з великою вдячністю та високою повагою.

Ведуча 2.

В дитячих душах бачить світ казок,

В літературу їх веде невпинно.

Вона для всіх учителів зразок —

Ось так потрібно працювати, сумлінно.

У її серці усмішка цвіла.

До всіх відкрита, щира і прекрасна,

Людиною великою була,

І її мудрість серед нас не згасне!

(Вірш студентки Посисаєвої А.А.)

Блок 3. Науковець

Ведучий 3. Н.Й. Волошина була не лише талановитим учителем, а й високоосвіченим науковцем.

Ведуча 3. Справжнього вченого вирізняє з-поміж цеху науковців принаймні два чинники. З одного боку, це покликання до науки як справи всього життя, а з іншого — усвідомлення цієї справи як творчості, неможливої без одержимості, натхнення, розвинутої уяви.

Ведучий 3. А ще до професіограми справжнього вченого треба неодмінно додати надзвичайну запозятість і працездатність, чесність стосовно попередників у науці й соціальну відповідальність перед наступниками, професіоналізм і майстерність.

Ведуча 3. Але такий загальний портрет ученого буде неповний, бо у ньому відсутні неповторні індивідуальні риси особистості. З ім'ям Ніли Йосипівни Волошиної асоціюється цілий науковий напрям у сучасній педагогічній галузі.

Ведучий 3. У творчому доробку відомого професора близько 300 наукових праць із проблем методики літератури, які вражають багатю палітрою наукових досліджень. Промовистим прикладом можуть бути самі назви монографій і методичних посібників.

Ведучі по черзі називають праці професора Н.Й. Волошиної.

Ведуча 3. У наукових працях цієї видатної жінки чітко простежується системний, інтегративний і цілісний підхід до літературної освіти, пошук нових форм і методів організації навчально-виховної діяльності школярів.

Ведучий 3. Н.Й. Волошина зазначала, що "особливість уроку літератури визначається тим, що змістом його є, з одного боку, твори мистецтва слова, з другого — наука, що включає в себе елементи історії, теорії словесності... На уроках літератури домінуючою формою навчання, здійснення контролю за досягнутими результатами є діалог, який присутній на всіх етапах навчальної діяльності й до якого учнів залучає вчитель, спонукаючи розмірковувати, робити узагальнення та висновки, висловлювати власні думки й оцінки".

Ведуча 3. Науково-методична спадщина вченого-методиста характеризується функціональною настановою на адекватне інтелектуальне сприйняття. Н.Й. Волошина розглядала такі проблеми: вивчення української літератури у взаємозв'язках із суміжними мистецтвами; творення підручників і програм з української літератури; естетичне виховання у процесі вивчення художньої літератури; модель учите-

ля-словесника; розвиток пізнавальної активності майбутніх учителів та ін.

Ведучий 3. Вслухаймося у мудрі поради науковця.

Студенти по черзі зачитують цитати і демонструють праці.

Ведуча 3. Але ключовою проблемою для Ніли Йосипівни Волошиної була проблема естетичного виховання учнів засобами мистецтва слова. Вона вважала, що "завдання школи і вчителя-словесника — відкрити перед молоддю світ прекрасного, ввести в нього учнів, виховуючи потребу в читанні художніх творів, розвиваючи творчі здібності та формуючи в учнів національні та загальнолюдські цінності".

Ведучий 3. Тому не дивно, що перевага естетичного над ідеологічним стала визначальним критерієм у запропонованій Н.Й. Волошиною в 1993 році новій постколоніальній концепції літературної освіти в Україні.

Ведуча 3. Цією концепцією, як і розробленою відповідно до її основоположних засад програмою з української літератури для 5—11 класів, що містила імена й твори, незаслужено вилучені з історії національного письменства, розпочалося кардинальне оновлення всієї системи літературної освіти в загальноосвітній школі.

Ведучий 3. Неоціненним є внесок професора Н.Й. Волошиної у створення шкільних підручників і посібників.

Ведучі по черзі їх називають.

Ведучий 3. Варто зазначити, що в шкільне творення підручників Н.Й. Волошина впровадила власну методичну систему формування спеціальних читацьких умінь, необхідних для активного засвоєння емоційно-естетичного багатства художнього твору.

Ведуча 3. Крім цього вона започаткувала в Україні створення навчально-методичних комплектів (програма-підручник-наочний посібник з творами образотворчого мистецтва за сюжетами літературного матеріалу, вміщеного у підручнику, та методичними рекомендаціями тематичного плану, спрямованими на естетичне освоєння художнього образу).

Ведучий 3. Кожна праця повинна бути винагородженою, тому за багаторічну навчально-виховну і наукову роботу Н.Й. Волошина відзначена медалями НАПН України "К.Д. Ушинський", "Ветеран праці", "В пам'ять 1500-ліття Києва", нагрудними знаками МО України "А.С. Макаренко", "Відмінник народної освіти України", грамотою Верховної Ради України.

Блок 4. Керівник

Ведучий 4. Яскравою сторінкою біографії професора Н.Й. Волошиної є робота в Інституті педагогіки НАПН України. Із 1987 по 2005 рік Н.Й. Волошина очолювала лабораторію методики української і російської літератур, яка згодом була перейменована в лабораторію літературної освіти.

Ведуча 4. У 2006—2008 рр. працювала заступником директора Інституту з наукової роботи, а з 2009 року — головним науковим співробітником лабораторії літературної освіти.

Ведучий 4. Професор Н.Й. Волошина була заступником голови спеціалізованої вченої ради Інституту педагогіки АПН України із захисту кандидатських дисертацій з теорії і методики навчання української мови, української та зарубіжної літератур.

Ведуча 4. За цими лаконічними фразами, що знаменують етапи її діяльності, — безперервний творчий пошук, сумлінна праця професіонала в галузі методики літератури, мудрого керівника.

Ведучі стисло розповідають про Інститут педагогіки НАПН України.

Ведучий 4. Особливим здобутком професора Н.Й. Волошиної є заснування у 1999 році науково-методичного журналу на допомогу вчителю "Українська література в загальноосвітній школі", головним редактором якого була до останніх днів свого життя.

Ведуча 4. Раніше журнал видавався 6 разів на рік. Із 2003 року виходить щомісяця. До роботи над кожним числом часопису професор Н.Й. Волошина залучала провідних спеціалістів у галузі педагогіки, методики викладання української літератури в школі, літературознавців і мовознавців, а саме: М.С. Вашуленка, А.В. Градовського, С.О. Жилу, Л.І. Мацько, Є.А. Пасічника, Б.І. Степанишина, Г.Ф. Семенюка, П.П. Хропка та ін.

Ведучий 4. Журнал завжди стане в пригоді як молодому спеціалісту, так і досвідченому вчителю-практику. Його рубрики: "Краса і сила мистецтва слова", "Навчаючи — виховуємо", "Поглиблене вивчення літератури", "Готуємо майбутнього вчителя", "Українська література в контексті світової", "З методичних джерел", "Уроки позакласного читання", "Нестандартні уроки", "Бібліотека філолога", "Літературознавство і школа" та ін.

Ведуча 4. У передовій статті першого випуску журналу професор Н.Й. Волошина так визначила основні завдання вивчення літератури в школі: утверджувати естетичну функцію мистецтва слова, через яке увиразнювати високу національну ідею, формувати національну свідомість патріота України.

Ведучий 4. Формувати читацькі якості учнів, здатність співпереживати разом з героями і автором твору; розвивати їх відтворюючу та творчу уяву, осмислювати створені письменником характери.

Ведуча 4. Розробити нові підходи не лише до змісту й структури навчальних програм з літератури, а й інтеграції методів аналізу художнього твору, найефективнішого їх поєднання.

Ведучий 4. З огляду на ці завдання професор Н.Й. Волошина визначила ключові проблеми, над якими мають працювати провідні методисти і вчителі-практики.

Ведучі по черзі називають ці проблеми, а студенти зачитують вислови методистів, які над ними працюють і друкуються на сторінках журналу.

Ведуча 4. Також професор Н.Й. Волошина була членом редакційних колегій часописів "Зарубіжна література в навчальних закладах", "Відродження", "Історія, філософія, релігієзнавство".

Блок 5. Наставник

Ведучий 5. Професор Н.Й. Волошина багато працювала над підготовкою науково-педагогічних кадрів.

Ведуча 5. Про методику її роботи з аспірантами нам відомо, що Ніла Волошина консультувалася із вченими України щодо обраної дисертантом проблеми.

Ведучий 5. Дисертацію читала кілька разів.

Ведуча 5. Практикувала читання роботи самими дослідниками і часто плакала, коли текст їй подобався; потім, правда, плакав уже автор дисертації, коли повертався йому після читання виправлений варіант дослідження, бо текст "підтягувався" до наукового стилю.

Ведучий 5. Радила також своїм аспірантам і докторантам консультуватися з ученими із філософських, психологічних, педагогічних, мовознавчих та інших проблем.

Ведуча 5. Надзвичайно толерантна і коректна у зауваженнях.

Ведучий 5. Довіряла молодим дослідникам і силою не нав'язувала своїх думок, а аргументовано доводила положення дисертації.

Ведуча 5. Часто після захисту кандидатської дисертації Ніла Йосипівна наполягала на публікації наукової розвідки чи монографії.

Ведучий 5. Повноцінних наукових пошуків, серйозного осмислення нових перспектив, глибоких фахових знань — ось чого домагалася Ніла Йосипівна Волошина.

Ведуча 5. Вона належала до тієї категорії людей, знайомство з якими починається ще, власне, до зустрічі з ними. Про цих людей чуєш, на них посиляються, їхніми іменами або судженнями аргументують, їх цінують та дорожать дружньо-приятельськими стосунками з ними.

Ведучий 5. Ці люди вже входять, уже ввійшли у твою свідомість, урешті, у твоє внутрішнє життя, хоча ти й не уявляєш, як вони виглядають, як тримаються, як звертаються до співрозмовника, як рухаються, говорять, слухають, а якщо і пробуєш це все уявити, то лише з почутих розповідей.

Ведуча 5. Так згадують про Нілу Йосипівну її учні.
Звучить запис із диктофона.

Світлана Жила: "Я захоплювалась нею. Вона вміла все: швидко творити власний текст, розумно правити дисертаційні дослідження, писати блискучі анотації, красиво співати, виголошувати тости, рости сад, плекати хатні й городні квіти; була швидкою й копіткою в роботі, любила свій будинок і тримала його в такій чистоті, що ні тобі пилиночки, ні тобі смітиночки, вміла готувати смачні українські страви, а навчилася цього від своєї бабуні й мами".

Надія Дига: "Сама ніколи нікого не обділила своєю увагою; скільки б відвідувачів у неї не було, обов'язково запитає про справи й самопочуття. Ніколи не зупинялась перед труднощами, а рішуче долала їх сама і допомагала іншим. Тож коли б не зателефонували вже дорослі учні — рано-вранці чи пізнього вечора, — вона неодмінно вислуховувала їх, давала мудрі поради. Дуже любила працювати, своїм прикладом надихала всіх аспірантів, за що ми були щиро вдячні".

Тамара Бабійчук: "Дисертант завжди виходив від Ніли Йосипівни то заклопотаним, то задуманим, то просвітленим, але — не пригніченим, не розгубленим, не розчарованим. Вона ніколи не тиснула своїм авторитетом. Не нав'язувала свого бачення, навпаки, вона тактовно й водночас упевнено, вміло з ваших напрацювань вилушувала добротне і неповторне (тільки ваше!) зерно, показувала його всім, неначе чудо, і раділа від того, може, більше, ніж ви... У Ніли Йосипівни був справді Божий дар: говорити з майбутнім науковцем по-особливому, леліяти його, і врешті — випустити у власний неповторний політ.

Була завзята мандрівниця. Питання дороги вирішувала просто: брала квиток і їхала — поїздом, автобусом — по всій Україні. Її запрошували Захід і Схід, Південь і Північ. Будувала церкву у Вишневому (Київського патріархату), а мама Марія будувала у селі Думанів на Хмельниччині. Це у них родинне — будувати храми.

Любила робити подарунки — колегам, учням. Від того дарування сама отримувала насолоду.

Часто телефонувала. Розпитувала, радила, підтримувала, запрошувала до участі в конференції, в обговоренні книги, статті, проблеми...".

Ведучий 5. Професор Ніла Волошина здійснювала наукове керівництво тридцятьма дев'ятьма кандидатськими та чотирма докторськими дисертаціями.

Ведуча 5. Авторитет її наукової школи — в потужній широкій географії. У цьому ми можемо пересвідчитися, звернувши увагу на мапу.

Ведучі по черзі називають докторантів та аспірантів. Студент показує на карті України міста, в яких вони працюють.

Ведучий 5. Як бачимо, наукова школа Ніли Волошиної охоплює майже всю територію України. Її вдячні вихованці працюють у багатьох вищих і середніх навчальних закладах і вже активно створюють свої науково-дослідні лабораторії, наукові гуртки, продовжуючи традиції мудрого наставника.

Перегляд фрагментів фільму Т. Бабійчук, присвяченого Н.Й. Волошиній.

Ведуча 5. Читає вірш Лілії Сушко "Пам'яті Ніли Волошиної". Музичний супровід — "Сад Едему" Ф.Шопена.

Література

1. Базиль Л. Роль особистості вченого у формуванні літературознавчої компетентності словесника // Українська література в загальноосвітній школі. — №1. — 2010. — С. 7—10.
2. Волошина Н.Й. Вивчення української літератури в 5 класі: Методичний посібник. — К.: Пед. думка, 1997. — 144 с.
3. Волошина Н. С. Слово до матері (образок) // Українська література в загальноосвітній школі. — №5. — 2007. — С. 2—3.
4. Градовський А., Тимошенко Ю. Науковий портрет Н. Й. Волошиної // Українська література в загальноосвітній школі. — №1. — 2010. — С. 5—6.
5. Гладишев В. Слово про ювіляра // Українська література в загальноосвітній школі. — №1. — 2010. — С. 15.
6. Дига Н. Зустріч, котрій не судилось відбутися // Українська література в загальноосвітній школі. — №7—8. — 2010. — С. 5.
7. Жила С. Пишаюся, люблю, благоговію... // Українська література в загальноосвітній школі. — №7—8. — 2010. — С. 3.
8. Жила С. Світ Ніли Йосипівни Волошиної // Українська література в загальноосвітній школі. — №1. — 2010. — С. 13.
9. Логвіненко Н. Пам'яті Людини, Ученого-методиста, Колеги, Наставника // Українська література в загальноосвітній школі. — № 7—8. — 2011. — С. 2—6.
10. Логвіненко Н. Учителю! Перед іменем твоїм... // Українська література в загальноосвітній школі. — №1. — 2010. — С. 14—15.
11. Наукові основи методики літератури // За ред. д-ра пед. наук, проф., члена-кор. АПН України Н.Й. Волошиної. — К.: Ленвіт, 2002. — 344с.
12. Овдійчук Л. Грані особистості Ніли Волошиної // Українська література в загальноосвітній школі. — №1. — 2010. — С. 17.
13. Семенов О. Секрет феномена наукового керівника // Українська література в загальноосвітній школі. — №1. — 2010. — С. 11—12.
14. Саверська-Лихошва В. Яка вона, філософія життя Ніли Волошиної? // Українська література в загальноосвітній школі. — №1. — 2010. — С. 18.
15. Шуляр В. Наукова школа професора Ніли Волошиної як культурологічно-освітній простір (науково-публіцистичний диптих) // Українська література в загальноосвітній школі. — №1. — 2010. — С. 2—5.

В статье предлагается сценарий вечера, посвященного памяти профессора Нилы Волошиной.

Ключевые слова: сценарий, методика преподавания украинской литературы.

The article suggests the script of the evening in honour of professor Nila Voloshyna.

Key words: *script, teaching technique of Ukrainian literature.*